

ВІДГУК

офіційного опонента - доктора юридичних наук, професора Манжули Андрія Анатолійовича - на дисертацію Зінсу Ольги Іванівни на тему «Психолого-правові засади запобігання домашньому насильству в Україні», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Аналіз проблеми домашнього насильства у різних країнах свідчить, що його наслідками зазвичай є: загроза життю і здоров'ю особи чи завдання психологічної травми, яка в подальшому може негативно вплинути на сімейне життя жертви. Особливо тяжкі наслідки насильство завдає дитині, яка стала його свідком або/чи жертвою. Тому, проблема домашнього насильства наразі є загальносвітовою та різні країни протягом значного проміжку часу намагаються його подолати, зменшити прояви, мають вдалі та не зовсім програми.

Варто відмітити, що актуальність теми домашнього насильства останніми роками не зменшується. У ряді європейських країн, зокрема і Україні, проблему домашнього насильства почали відкрито висвітлювати у засобах масової інформації, мережі Інтернет, приймати значну кількість змін до законодавства, в частині посилення відповідальності за домашнє насильство, проводити різноманітні заходи (конференції, круглі столи), створювати освітні платформи, які стосуються попередження та протидії домашнього насильства.

Наслідки, спричинені домашнім насильством, вражають своєю жорстокістю та масштабністю. Події, пов'язані з війною в Україні, лише загострюють ситуацію, пов'язану з домашнім насильством. Ці та інші чинники продукують необхідність удосконалення комплексних заходів запобігання неправомірній насильницькій поведінці в сім'ї та побуті. До того ж наявні сьогодні методи, заходи та технології протидії домашньому насильству не можна визнати такими, що цілком відповідають суспільним потребам та очікуванням сподіванням.

Первинні та основні положення міжнародних стандартів у сфері боротьби з домашнім насильством ґрунтуються на глибокому усвідомленні неприпустимості подібного насильства, яке є грубим порушенням прав людини. Не менш

перспективним є вивчення та запровадження достатньо суттєвого досвіду нормативно-правових та організаційних заходів, спрямованих на упередження домашнього насильства, напрацьованого державами Європи та світу.

Таким чином, є цілком очевидним, що дисертаційне дослідження Зінсу Ольги Іванівни «Психолого-правові засади запобігання домашньому насильству в Україні» є актуальним, своєчасним і корисним та потребує наукового огляду з позицій юридико-психологічної доктрини.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації. Надана на рецензування дисертаційна робота є першим в Україні монографічним дослідженням психолого-правових засад запобігання домашньому насильству, що надало змогу розглянути феномен «домашнє насильство» як поліфонічний глибинний конфлікт та як суспільно небезпечне винне діяння, вчинене суб'єктом кримінального правопорушення. Крім того, у роботі вперше на підставі аналізу міждисциплінарних концепцій з дослідження домашнього насильства запропоновано підхід, що дозволяє розглядати зазначений феномен як поліфонічний глибинний конфлікт, в основі якого простежується психологічна несумісність, що в поєднанні з низьким рівнем правової культури, деформацією правосвідомості, психопатологічними розладами особистості створюють ризик суспільно-небезпечного діяння

Оцінюючи обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації здобувача, є сенс підкреслити, що вони є результатом реалізації поставленої мети, об'єктивного та різнобічного осмислення психолого-правових феноменів, явищ та процесів, що охоплюються предметом дослідження, яке спирається на світоглядну орієнтацію, широкий спектр дослідницьких і наукових підходів, ефективний та плідний аналіз джерельної бази, правильного використання методології наукового пізнання та прагнення здобувача запропонувати розв'язання наукового завдання. При цьому, наукова новизна наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації здобувача відповідає заявленій темі дослідження.

Здобувач використав численні наукові праці фахівців з психології, філософії, економіки, державного управління, соціології, кримінального права та кримінології, а також інших правових наук, зокрема й зарубіжних учених. Нормативним підґрунтям дослідження стали положення Конституції України, Кримінального Кодексу України, Законів України, підзаконні нормативно-правові акти Президента України, Кабінету Міністрів України, проекти законів, що визначають засади протидії домашньому насильству в Україні, акти законодавства низки зарубіжних країн.

Аналіз змісту дисертації свідчить про самостійне, аргументоване та завершене наукове дослідження і дозволяє констатувати високий науковий теоретичний та практичний рівень роботи у цілому. Дисертація О.І. Зінсу має логічну структуру, є змістовною, побудована за проблемно-хронологічним принципом, відповідає меті та завданням роботи, матеріали розділів супроводжуються ґрунтовними висновками, автор спирається на значний обсяг джерельної бази і не викликає суттєвих зауважень.

Методологічною основою дисертаційного дослідження є сукупність методів і прийомів наукового пізнання, їх застосування характеризується системним підходом, що дало здобувачу можливість всебічно досліджувати проблеми психолого-правових засад запобігання домашньому насильству в Україні. Зокрема, для розв'язання поставлених завдань у роботі були використані комплекс загальнофілософських, загальнонаукових, спеціально наукових методів, що обиралися відповідно до предмета, мети, завдань дослідження. Зазначені методи надали можливість розглянути домашнє насильство як багатоаспектне явище, зокрема і як суспільно-небезпечне діяння.

Наукова новизна одержаних результатів проявляється як в самому підході до досліджуваних проблем, так і в запропонованому розв'язанні конкретних питань. Зокрема, запропоновано низку науково обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення національного законодавства в частині розширення кола потерпілих від домашнього насильства, доповнивши відсильним положенням ст. 126-1 Кримінального кодексу України «абоосіб (-и),

зазначених (-ої) зазначених п. 2, п. 3 ст. 3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, яка входить до переліку зазначених осіб».

Крім того, дисертантом удосконалено визначення правового виховання як засобу запобігання, протидії домашньому насильству, яке повинно спрямовуватися на формування правових знань, правосвідомості, високого рівня правової культури українських громадян, формування ціннісних орієнтирів, морально-правового світогляду та непримиренності до фактів домашнього насильства.

Також удосконалено теоретико-прикладне обґрунтування необхідності створення притулків тимчасового проживання (перебування) осіб, стосовно яких застосовано окремі спеціальні заходів протидії домашньому насильству (терміновий заборонний припис, обмежувальний припис.

У даній роботі дістало подальший розвиток: класифікаційні характеристики віктимної поведінки жертв домашнього насильства; науково-теоретичні уявлення щодо особливостей відмежування поняття «жертва злочину» від дефініцій «потерпілий», «постраждала особа» та обґрунтування взаємозв'язку із категоріями «віктимність», «віктимна поведінка»; знання про кримінологічні особливості осіб, які вчиняють домашнє насильство; особливості формування копінг-стратегій віктимної поведінки жертв домашнього насильства та її взаємозв'язок з індивідуальними психологічними рисами особистості; наукові уявлення про сімейну медіацію як правову інституцію запобігання домашньому насильству; визначення заходів загальносоціального характеру, спрямованих на запобігання домашньому насильству в Україні серед яких особливе місце займають соціально-економічні заходи та правопросвітницька діяльність; з урахуванням зарубіжного досвіду, аналізу чинного законодавства і правозастосовної практики запропоновано рекомендації правового та організаційно- управлінського змісту, спрямовані на запобігання домашньому насильству.

Практичне значення результатів дисертаційної роботи О.І. Зінсу полягає в

можливості використання її положень та висновків у подальшому науковому розробленні проблем психолого-правових засад запобігання домашньому насильству в Україні. Зокрема, результати даного дисертаційного дослідження може бути використано у законотворчій діяльності - під час розроблення пропозицій для удосконалення окремих положень чинного законодавства стосовно законодавчої дефініції домашнього насильства; у правозастосовній діяльності - для удосконалення організаційного, методичного, інформаційного забезпечення роботи суб'єктів, які у межах своєї компетенції здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству; у науково-дослідній діяльності - як основа для подальших наукових розроблень проблематики та системного вивчення домашнього насильства, як соціального феномену та суспільно-небезпечного діяння; у освітньому процесі - для підготовки та проведення лекцій, семінарів і практичних занять та під час написання підручників, навчальних посібників із навчальних дисциплін «Юридична психологія»; «Превентивна психологія», «Кримінальне право», «Кримінальний процес», «Теорія держави і права» «Кримінологія», «Віктимологія», «Сімейне право»; у процесі психологічного супроводу професійної діяльності – під час проведення занять у системі професійно-психологічної підготовки.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в наукових публікаціях. Основні положення, висновки та пропозиції сформульовані за результатами дисертаційної роботи, висвітлено у 22 наукових працях. Зокрема 11 публікацій у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, 2 публікації у наукових виданнях інших держав, 7 публікацій у матеріалах і тезах конференцій, 2 публікації у науковому виданні, що не входить до переліку фахових.

Це дозволяє вважати виконаним положення п.8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44.

Дисертаційне дослідження виконане авторкою самостійно, сформульовані в ньому положення, висновки та пропозиції обґрунтовані на основі особистих досліджень. На використані для аргументації власних положень і висновків напрацювання інших вчених обов'язково робилися посилання.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Однак, як і при дослідженні будь-якої складної та нової проблеми, в зазначеному дисертаційному дослідженні окремі положення є недостатньо аргументованими, такими, що можуть стати підґрунтям наукової дискусії та напрямами подальшої розробки даної проблеми. Зокрема:

1. У підрозділі 1.4. «Міжнародні стандарти та зарубіжний досвід запобігання домашньому насильству» у цілому схвально оцінюючи проведений аналіз автором імплементації норм міжнародного права в національне законодавство зарубіжних держав щодо запобігання, профілактики, протидії домашньому насильству, особливо у контексті аналізу корекційних Програмах для кривдників й осіб, схильних до вчинення домашнього насильства, а також Програмах для потерпілих осіб, дисертанту доцільно було зосередити також свою увагу на предметних формах та методах взаємодії різних складників державного механізму у тому числі на взаємодію суб'єктів які здійснюють заходи у сфері протидію домашньому насильству.

2. На сторінці 54 даного дослідження автор зауважує, що: «Особливу стурбованість викликає латентність домашнього насильства, яка нерідко детермінована соціальною інерцією, стереотипною ментальністю, низьким рівнем правової обізнаності, недовірою чи неспроможністю до захисту своїх прав та інтересів». Нажаль, дослідник не в повній мірі аргументував у дисертаційній роботі належним чином дане твердження з урахуванням відповідних чинників та факторів що спричиняє таке явище.

3. Автор неодноразово у дисертаційному дослідженні звертає особливу увагу на основні положення Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція, 2011), особливо у контексті

неприпустимості застосування медіації у випадках домашнього насильства (стор. 182 дисертацій). Вважаємо що автору варто було б дослідити та розкрити основні положення даної Конвенції Ради Європи більш детально враховуючи її актуальність та важливість для України, враховуючи що Конвенція була ратифікована у червні 2022 року.

4. На сторінці 63 автор наголошує що: «З огляду на посилення міграційних процесів, чільне місце в сегментарному зрізі домашнього насильства посідає середовище трудових мігрантів, діти яких залишені на батьківщині». Вважаємо що це потребує більш ґрунтовного наукового дослідження та додаткового обґрунтування з боку автора під час публічного захисту.

Висловлені зауваження носять характер побажань та не можуть суттєво вплинути на загальну високу наукову оцінку рецензованої роботи, її вагоме практичне значення

ВИСНОВОК

Дисертація «Психолого-правові засади запобігання домашньому насильству в Україні» відповідає вимогам, передбаченим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а її автор – **Зінсу Ольга Іванівна** – заслуговує на присудження за результатами публічного захисту ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Офіційний опонент:

**Професор кафедри права та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
доктор юридичних наук, професор**

Андрій МАНЖУЛА

Підпис Манжули А.А. засвідчую:
**Проректор з науково-педагогічної роботи
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
кандидат історичних наук, доцент**

Ірина КОЗИР